

Sygn. akt II NSNc 90/23

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 kwietnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Adam Redzik (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marek Dobrowolski

Marek Sławomir Molczyk (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa S. w G. przeciwko W. M.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych 19 kwietnia 2023 r. skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Prokuratora Generalnego od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego w Poznaniu z 11 kwietnia 2007 r., sygn. XIX Nc 1576/07:

- 1. oddala skargę nadzwyczajną;**
- 2. znosi wzajemnie koszty postępowania wywołanego skargą nadzwyczajną.**

UZASADNIENIE

I.

I.1 Prokurator Generalny (dalej również: Skarżący) wniósł skargę nadzwyczajną od prawomocnego nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, wydanego przez Sąd Rejonowy w Poznaniu 11 kwietnia 2007 r., w sprawie z powództwa S.

z siedzibą w G. przeciwko W. M., XIX Nc 1576/07, zaskarżając to orzeczenie w całości.

Zaskarżonemu nakazowi zapłaty Prokurator Generalny zarzucił naruszenie w sposób rażący prawa materialnego, tj. art. 359 § 2¹ k.c., art. 359 § 2² k.c. oraz art. 359 § 2³ k.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i orzeczenie zgodnie z żądaniem pozwu o obowiązku zapłaty przez W. M. kwoty 5 099,88 zł wraz z umownymi odsetkami w wysokości 40% w stosunku rocznym od kwoty 4 442,29 zł od 26 stycznia 2007 r. do dnia zapłaty, podczas gdy wskazane przepisy w brzmieniu obowiązującym w dacie orzekania przez Sąd stanowiły, że maksymalna wysokość odsetek wynikająca z czynności prawnej nie może w stosunku rocznym przekraczać czterokrotności wysokości stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego tj. 22% w skali roku, a jeżeli przekracza tę wysokość, to należą się odsetki maksymalne.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu Poznań - Grunwald i Jeżyce w Poznaniu z pozostawieniem temu sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania ze skargi nadzwyczajnej.

I.2. Uzasadniając podniesiony zarzut naruszenia prawa materialnego Skarżący wskazał, że w dacie wydania zaskarżonego nakazu zapłaty obowiązywały przepisy bezpośrednio regulujące dopuszczalną wysokość oprocentowania umowy pożyczki. Przedmiotowe regulacje dotyczące odsetek maksymalnych, zawarte w art. 359 § 2¹, 359 § 2² oraz 359 § 2³ k.c. weszły w życie 20 lutego 2006 r. i zgodnie z art. 5 wprowadzającej je ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2005 r. Nr 157, poz. 1316) stosuje się je do czynności prawnych dokonanych po jej wejściu w życie. Artykuł 359 § 2¹ k.c. określający wysokość odsetek maksymalnych od 20 lutego 2006 r. do 31 grudnia 2015 r. wskazywał natomiast, że ich maksymalna wysokość wynikająca z czynności prawnej nie może w stosunku rocznym przekraczać czterokrotności wysokości stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego. Natomiast art. 359 § 2² k.c. stanowi, że w przypadku, gdy wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej przekracza wysokość odsetek

maksymalnych, należą się odsetki maksymalne. Przepisy te mają przy tym charakter bezwzględnie obowiązujący, co wynika z brzmienia art. 359 § 2³ k.c. zgodnie z którym postanowienia umowne nie mogą wyłączać, ani też ograniczać przepisów o odsetkach maksymalnych.

Odnosząc się do chwili wejścia w życie powyższych przepisów i temporalnego zakresu ich zastosowania Skarżący podniósł, że obowiązek zapłaty odsetek za opóźnienie wynika z niewykonania zobowiązania pieniężnego w terminie. Uznając każdy kolejny dzień niewykonania zobowiązania pieniężnego za odrębne zdarzenie oznaczające przypadek niewykonania zobowiązania, według Skarżącego z art. XLIX § 2 p.w.k.c. wywieść należy regułę, że prawem właściwym dla odsetek za opóźnienie jest prawo obowiązujące w dniu, za który należą się odsetki. W rezultacie w stosunkach prawnych, które powstały przed 20 lutego 2006 r. od tego dnia należały się odsetki nie wyższe niż odsetki maksymalne, wprowadzone ustawą z 2005 r., chociażby strony zastrzegły odsetki wyższe.

Uzasadniając przesłankę ogólną skargi nadzwyczajnej Skarżący podniósł, że z zasady demokratycznego państwa prawnego, urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej wynika, iż orzeczenia sądowe powinny być sprawiedliwe, wydawane w oparciu o przepisy prawa, które jest stosowane i zinterpretowane w sposób prawidłowy. Wskazał, że w przypadku, gdy wysokość żądania pozwu jest sprzeczna z bezwzględnie obowiązującymi przepisami prawa, brak jest możliwości wydania nakazu zapłaty wobec części roszczenia i oddalenie pozwu w pozostałym zakresie, a koniecznym jest skierowanie sprawy na rozprawę. Według Skarżącego wydanie przez Sąd orzeczenia, z którego wynika powinnoś zapłaty odsetek w wysokości 40% w skali roku, w sytuacji gdy obowiązujące w dacie zawarcia umowy przepisy określały wysokość odsetek na poziomie 22% w skali roku, jest niewątpliwie sprzeczne nie tylko z bezwzględnie obowiązującymi przepisami prawa, ale także z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Skarżący stwierdził, że skutkiem naruszenia przepisów prawa materialnego było wydanie orzeczenia nakładającego obowiązek zapłaty przez W. M. kwoty kilkaset razy przekraczającej

kwotę wskazaną w umowie pożyczki, co jest oczywiście sprzeczne z zasadą praworządności.

I.3. W odpowiedzi na skargę nadzwyczajną pełnomocnik Powoda wniósł o oddalenie skargi i zasądzenie kosztów postępowania według norm przepisanych. Uzasadniając te wnioski podniósł w szczególności, że skarga nadzwyczajna sprowadza się do zakwestionowania wysokości odsetek zasądzonych w nakazie zapłaty wydanym ponad 14 lat temu, które zostały w pełni spłacone na skutek czynności egzekucyjnych. Wskazał, że nie jest zasadne, aby wszystkie umowy zawarte przed wejściem w życie przepisów o odsetkach maksymalnych były ponownie badane, a gdyby zamiar ustawodawcy był odmienny, dałby temu wyraz w jednoznacznych regulacjach intertemporalnych.

I.4. Pełnomocnik Pozwanego w odpowiedzi na skargę wniósł o jej uwzględnienie w całości oraz uchylenie nakazu zapłaty w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu z pozostawieniem temu sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

II.

II.1. Nakazem zapłaty z 11 kwietnia 2007 r., XIX Nc 1576/07, referendarz sądowy Sądu Rejonowego w Poznaniu nakazał Pozwanemu W. M., aby w ciągu dwóch tygodni od doręczenia nakazu zapłacił Powodowi S. z siedzibą w G. kwotę 5 099,88 zł z odsetkami:

- umownymi w wysokości 40% w stosunku rocznym od kwoty 4 442,29 zł od 26 stycznia 2007 r. do dnia zapłaty,
 - ustawowymi od kwoty 511,30 zł od 26 stycznia 2007 r. do dnia zapłaty,
 - ustawowymi od kwoty 146,29 zł od 26 stycznia 2007 r. do dnia zapłaty,
- wraz z kwotą 1 465 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, albo wniósł w tym terminie sprzeciw od nakazu zapłaty.

II.2. W uzasadnieniu nakazu zapłaty, sporządzonym w trybie art. 92 u.SN, Sąd Rejonowy wskazał, że nakaz został wydany w oparciu o następujące ustalenia:

II.2.1. 12 grudnia 2005 r. strony zawarły umowę, na podstawie której Powód udzielił Pozwanemu pożyczki w wysokości 5 000 zł na okres od 12 grudnia 2005 r. do 12 grudnia 2008 r. na warunkach określonych umową oraz Regulaminem udzielania kredytów i pożyczek stanowiącym załącznik do umowy. Z treści umowy wynika, że pożyczka oprocentowana była według zmiennej stopy procentowej wynoszącej w dniu zawarcia umowy 16,50% w skali roku. Spłata pożyczki następować miała w ratach miesięcznych płatnych bez wezwania zgodnie z planem spłaty. W przypadku nieterminowej spłaty należność z tego tytułu stawała się w dniu następnym należnością przeterminowaną. Od niespłaconego kapitału naliczane były odsetki według stopy procentowej obowiązującej w danym okresie dla pożyczek przeterminowanych, wynoszącej na dzień zawarcia umowy 40% w skali roku. W razie stwierdzenia, że warunki udzielenia pożyczki nie zostały dotrzymane, a także w przypadku gdy pożyczkobiorca nie zapłacił w terminach określonych w umowie pełnych rat pożyczki za co najmniej dwa okresy płatności, pożyczkodawca miał prawo wypowiedzenia umowy z 30-dniowym terminem wypowiedzenia i postawienia całej pożyczki w stan natychmiastowej wymagalności po uprzednim wezwaniu pożyczkobiorcy listem poleconym do zapłaty zaległych rat w terminie nie krótszym niż 7 dni od otrzymania wezwania.

II.2.2. 17 sierpnia 2006 r. Powód wypowiedział Pozwanemu umowę pożyczki wobec zaprzestania terminowej spłaty zobowiązania. Wypowiedzenie zostało skutecznie doręczone pożyczkobiorcy 22 sierpnia 2008 r. skutkując natychmiastową wymagalnością roszczenia.

II.3. Uzasadniając prawne podstawy rozstrzygnięcia Sąd Rejonowy wskazał w szczególności, że spełnione zostały przesłanki wydania nakazu zapłaty obowiązujące w dacie wyrokowania. W szczególności w ocenie Sądu z treści pozwu i przedłożonych dokumentów wynikało, że roszczenie jest zasadne, a przytoczone w pozwie okoliczności nie budzą wątpliwości.

Sąd przyjął między innymi, że do odsetek za opóźnienie mających swoje źródło w ustawie nie znajdują zastosowania przepisy art. 359 § 2¹ i § 2² k.c. dotyczące wysokości odsetek wynikających z czynności prawnej. Wskazał, że nawet jeżeli dopuścić możliwość ograniczenia wysokości odsetek za opóźnienie w oparciu o powołane przepisy, to podkreślić należy, iż przedmiotowe ograniczenie dotyczy czynności prawnych dokonanych po 20 lutego 2006 r., natomiast Powód zawarł z Pozwanym umowę pożyczki 12 grudnia 2005 r.

III.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

III.1. Skarga nadzwyczajna jest środkiem zaskarżenia prawomocnych orzeczeń w sytuacjach absolutnie wyjątkowych, gdy nie istnieje droga do naprawienia szkody wynikłej ze stosowania prawa przez sądy z wykorzystaniem innych środków zaskarżenia. Wówczas ziszcza się możliwość podniesienia środka, mającego prowadzić do obrony prawa, do korygowania prawomocnych orzeczeń sądowych, które nie są sprawiedliwe, nie zostały wydane na podstawie prawidłowo zrekonstruowanych norm prawnych lub nie odzwierciedlają poprawnie zebranego i ocenionego materiału dowodowego. Zaskarżone orzeczenia powinny być więc obarczone wadami o fundamentalnym znaczeniu w świetle zasady demokratycznego państwa prawnego, urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, a tym samym uzasadniać ingerencję w powagę rzeczy osądzonej (m.in. wyroki Sądu Najwyższego z: 30 czerwca 2021 r., I NSNc 171/20; 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20; 24 listopada 2021 r., I NSNc 66/21; 2 grudnia 2021 r., I NSNc 212/21, z 25 stycznia 2023 r., II NSNc 63/23).

Wniesienie skargi nadzwyczajnej przez uprawnione do tego podmioty może nastąpić, jeżeli orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia, jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, o ile 1) orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji RP,

lub 2) orzeczenie w sposób rażąco narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub 3) zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego (art. 89 § 1 u.SN).

Wskazaną regulację należy zawsze odczytywać w kontekście norm konstytucyjnych, w tym zasady pewności prawa, której rozumienie nie może prowadzić do naruszenia podstawowych praw człowieka.

III.2. W orzecznictwie Sądu Najwyższego zwraca się uwagę, że połączenie ogólnej przesłanki funkcjonalnej ze szczegółowymi podstawami skargi nadzwyczajnej sformułowaniem „o ile”, wskazuje jednoznacznie na konieczność jednoczesnego zaistnienia przesłanki funkcjonalnej oraz przynajmniej jednej z jej szczegółowych podstaw wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN (zob. m.in. postanowienie z 25 czerwca 2020 r., I NSNc 48/19). Jednocześnie, wzajemna relacja, zachodząca między przesłanką funkcjonalną i przesłankami szczegółowymi wymaga, aby w pierwszej kolejności dokonać oceny zaistnienia podstaw szczegółowych, a następnie dopiero dokonać oceny tego, czy ziściła się również przesłanka funkcjonalna (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego: z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20 pkt 2; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20, pkt 10).

Na podmiocie wnoszącym skargę nadzwyczajną ciąży obowiązek przytoczenia i uzasadnienia podstaw wniesienia skargi (art. 95 pkt 1 u.SN w zw. z art. 398⁴ § 1 k.p.c.). Oznacza to konieczność wskazania i uzasadnienia nie tylko przynajmniej jednej spośród szczegółowych podstaw skargi, ale również wykazania, w kontekście realiów konkretnej sprawy, zaistnienia przesłanki funkcjonalnej, czyli wyjaśnienia, z czego wynika konieczność zapewnienia zgodności z zasadą konstytucyjną wyrażoną w art. 2 Konstytucji RP.

III.3. W orzecznictwie wskazuje się, że warunek dopuszczalności skargi nadzwyczajnej opisany w art. 89 § 1 *in principio* u.SN należy rozumieć jako wymóg wykazania uchybienia w postaci niezgodności zaskarżonego orzeczenia z zasadą demokratycznego państwa prawnego, uzupełnionego o wskazanie

zmaterializowania się jednego (lub więcej) spośród uchybień wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN.

III.4. W okresie 6 lat od dnia wejścia w życie ustawy o Sądzie Najwyższym skarga nadzwyczajna może być wniesiona od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawach, które uprawomocniły się po dniu 17 października 1997 r. (art. 115 § 1 u.SN). W takim przypadku, zgodnie z art. 115 § 1a u.SN, skarga nadzwyczajna może być wniesiona wyłącznie przez Prokuratora Generalnego lub Rzecznika Praw Obywatelskich. Nie ulega więc wątpliwości, że Prokurator Generalny jest legitymowany do wniesienia skargi nadzwyczajnej w przedmiotowej sprawie, a termin do wniesienia skargi został dotrzymany. Nie ma też wątpliwości, że zaskarżony nakaz zapłaty jest prawomocny i nie może zostać wzruszony w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Nie zachodzą też ograniczenia, o których stanowi art. 90 u.SN.

III.5. Procedując w przedmiocie skarg nadzwyczajnych w sprawach cywilnych Sąd Najwyższy stosuje w zakresie nieuregulowanym przepisami ustawy o Sądzie Najwyższym przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego dotyczące skargi kasacyjnej, z wyłączeniem art. 398⁴ § 2 oraz art. 398⁹ k.p.c (art. 95 pkt 1 u.SN). W konsekwencji, zgodnie z art. 398¹³ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw. W granicach zaskarżenia bierze z urzędu pod rozwagę nieważność postępowania.

III.6. Przechodząc do realiów sprawy, podkreślić należy, że Skarżący podniósł tylko jeden zarzut – rażącego naruszenia prawa materialnego – poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 359 § 2¹, § 2² i § 2³ k.c. – mającego polegać na tym, że Sąd zasądził kwotę z odsetkami za opóźnienie w wysokości 40%, podczas gdy maksymalna wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej wynosiła 22%.

III.7. Ocena zasadności tego zarzutu wymaga uwzględnienia kwestii intertemporalnych.

Ustawą z 7 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. 2005, nr 157, poz. 1316) w art. 359 k.c. dodano §2¹, §2² i §3³ określające maksymalną wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej. Ustawa weszła w życie 20 lutego 2006 r. i na podstawie art. 5 ma zastosowanie do czynności prawnych dokonywanych po jej wejściu w życie.

Przepisy określające maksymalną wysokość odsetek za opóźnienie wprowadzono dopiero ustawą z dnia 9 października 2015 r. o zmianie ustawy o terminach zapłaty w transakcjach handlowych, ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2015, poz. 1830), która weszła w życie 1 stycznia 2016 r. Tymczasem umowa pożyczki, której dotyczy skarga nadzwyczajna została zawarta 12 grudnia 2005 r., a więc przed wejściem w życie przepisów o odsetkach maksymalnych.

III.8. Zdaniem Skarżącego przepisy o odsetkach maksymalnych mają zastosowanie do odsetek należnych za okres po 20 lutego 2006 r., nawet jeżeli wynikają z czynności prawnej dokonanej przed tym dniem.

Skarżący podniósł, że art. 5 ustawy wprowadzającej odsetki maksymalne nie zawiera wyczerpującej regulacji intertemporalnej i dotyczy wyłącznie czynności prawnych, natomiast prawo właściwe dla ustalenia odsetek należnych za każdy dzień należy ustalić na podstawie art. XLIX § 2 przepisów wprowadzający Kodeks cywilny. Przepis ten stanowi: „§ 1. Do zobowiązań, które powstały przed dniem wejścia w życie kodeksu cywilnego, stosuje się przepisy tego kodeksu, jeżeli chodzi o skutki prawne zdarzeń, które nastąpiły po dniu wejścia kodeksu w życie, a które nie są związane z istotą stosunku prawnego. § 2. W szczególności stosuje się do tych zobowiązań przepisy kodeksu cywilnego o przejściu praw i obowiązków, o odnowieniu, o potrąceniu, o skutkach niemożliwości świadczenia, o wygaśnięciu lub zmianie zobowiązań, jeżeli zdarzenie, z którego skutki te wynikły, nastąpiło po dniu wejścia kodeksu w życie. § 3. Przepisy kodeksu cywilnego o skutkach niewykonania zobowiązań i o zwłoce wierzyciela stosuje się do zobowiązań powstałych przed dniem wejścia kodeksu w życie, jeżeli niewykonanie zobowiązania lub zwłoka wierzyciela nastąpiły po tej dacie.”

Pogląd zbieżny ze stanowiskiem Skarżącego został wyrażony w uzasadnieniu przywołanej przez niego uchwały Sądu Najwyższego z 15 marca 2018 r., III CZP 107/17, OSNC 2019 nr 2, poz. 17. Sąd Najwyższy stwierdził w niej, że „regulacja wprowadzona na mocy ustawy z 2005 r. dotyczyła nie tylko odsetek kapitałowych, lecz także odsetek za opóźnienie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2007 r., IV CSK 320/07), wskazać należy, że zgodnie z art. 5 ustawy z 2005 r. jej przepisy stosowało się do czynności prawnych dokonywanych po jej wejściu w życie, tj. od dnia 20 lutego 2016 r. [wł. 20 lutego 2006 r.]”. Sąd Najwyższy wskazał w tej uchwale też, że brzmienie przepisu ustawy nowelizującej Kodeks cywilny, „jeśli uznać go za wyczerpującą regulację intertemporalną, mogłoby prowadzić do wniosku, że wprowadzona ustawą z 2005 r. konstrukcja odsetek maksymalnych miała znaczenie tylko dla takich czynności prawnych, które dokonane zostały po dniu wejścia w życie ustawy z 2005 r. i rozciągała się również jedynie na stosunki prawne wynikające z takich czynności. Gdy chodzi o czynności prawne dokonane przed wejściem w życie ustawy z 2005 r. i wynikające z nich stosunki prawne, to konstrukcja odsetek maksymalnych ich nie dotyczyła, a wprowadzony ustawą z 2005 r. pułap odsetek maksymalnych mógł być wykorzystany w odniesieniu do takich stosunków prawnych jedynie przy dokonywaniu oceny, czy przewidziane w ich ramach odsetki mieściły się w dozwolonej stronom swobodzie kształtowania ich treści (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2007 r., IV CSK 320/07)”. Sąd Najwyższy wskazał, że „przedstawione podejście nie przekonuje. Nie odpowiada ono zasadniczemu celowi ustawy z 2005 r., którym była eliminacja z obrotu nadmiernych, lichwiarskich odsetek, grożących „pętlą zadłużenia”. Poszukując innego rozwiązania należy podnieść, że art. 5 ustawy z 2005 r. nie musi być uznany za wyczerpującą regulację intertemporalną, gdy odróżni się od siebie czynność prawną jako zdarzenie prawne będące źródłem stosunku prawnego od tego stosunku prawnego. Można wówczas przyjąć, że art. 5 ustawy z 2005 r. przesądza jedynie, że czynności prawne dokonywane od dnia 20 lutego 2006 r. poddane były reżimowi jej przepisów, podczas gdy czynności prawne dokonane wcześniej temu reżimowi nie podlegały. Odrębną jednak kwestią jest reżim prawny stosunków prawnych wynikających z czynności prawnych dokonanych przed dniem 20 lutego 2006 r.,

zastrzegających określone w nich odsetki. Przy założeniu, że art. 5 ustawy 2005 r. nie jest tu miarodajny, zasadne jest pomocnicze odwołanie do reguł intertemporalnych wywodzonych z ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Przepisy wprowadzające Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 94 ze zm., dalej jako: „PWKC”, por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 14 grudnia 1990 r., III PZP 20/90, OSNCp 1991, nr 7, poz. 79, z dnia 15 listopada 1991 r., III CZP 111/91, OSNCp 1992, nr 6, poz. 95, z dnia 28 lutego 1994 r., III CZP 9/94, OSP 1995, nr 1, poz. 3, z dnia 20 września 1996 r., III CZP 106/96, OSNC 1997, nr 1, poz. 5). Obowiązek zapłaty odsetek za opóźnienie wynika z niewykonania zobowiązania pieniężnego w terminie, w związku z czym punktem odniesienia winien być art. XLIX § 3 PWKC. Uznając każdy kolejny dzień niewykonania zobowiązania pieniężnego za odrębne zdarzenia oznaczające poszczególne wypadki niewykonania zobowiązania, wywieść należy z art. XLIX § 3 PWKC regułę, że prawem właściwym dla odsetek za opóźnienie powinno być prawo obowiązujące w dniu, za który należą się odsetki. W wypadku odsetek za opóźnienie każdy kolejny dzień opóźnienia jest okresem, za który należą się odsetki (por. w związku z tym art. 56 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o zmianie ustawy o terminach zapłaty w transakcjach handlowych, ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. poz. 1830). W rezultacie w stosunkach prawnych, które powstały przed dniem 20 lutego 2006 r., od tego dnia należały się odsetki nie wyższe niż odsetki maksymalne, wprowadzone ustawą z 2005 r., choćby strony zastrzegły odsetki wyższe”.

III.9. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazano też, że pogląd wyrażony w uzasadnieniu powyższej uchwały nie jest wystarczający, aby stwierdzić, że sądy powszechne przyjmując wcześniej odmienne stanowisko dopuściły się rażącego naruszenia prawa (wyroki Sądu Najwyższego: z 31 maja 2022 r., I NSNc 382/21; z 28 września 2022 r., I NSNc 447/21).

Ponadto podkreślić należy fakt, że zgodnie z art. 390 § 2 k.p.c. uchwałą Sądu Najwyższego rozstrzygającą zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości związane są wyłącznie sądy rozpoznające sprawę, w której przedstawiono Sądowi Najwyższemu to konkretne zagadnienie, nie wiąże ona

natomiast w innej sprawie, nawet jeśli przedmiotem innego powództwa jest to samo roszczenie oparte na tej samej podstawie faktycznej i prawnej (por. uchwała Sądu Najwyższego z 10 maja 2007 r., III CZP 33/07).

Uchwały Sądu Najwyższego rozstrzygające zagadnienia prawne mogą natomiast stanowić w innych sprawach pomoc przy dokonywaniu wykładni prawa (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 12 września 1990 r.; I PRN 42/90; z 5 września 1996 r., II URN 20/96; postanowienie Sądu Najwyższego z 19 października 1995 r., I PZP 29/95), ale nie przesądzają o braku możliwości dokonania interpretacji przepisów w sposób odmienny niż tam zaprezentowany.

W kontekście przywołanej uchwały Sądu Najwyższego z 15 marca 2018 r., III CZP 107/17 podkreślenia wymaga natomiast fakt, że wskazany przez Skarżącego jako kluczowy dla rozstrzygnięcia sprawy pogląd prawny wyrażony został jedynie w uzasadnieniu uchwały, której sentencja dotyczyła zupełnie innej kwestii.

III.10. Odmienny od wskazanego w uchwale Sądu Najwyższego z 15 marca 2018 r., III CZP 107/17 pogląd prawny dominował wcześniej, w czasie w którym wydano zaskarżony nakaz zapłaty. Wskazać należy tu wyrok Sądu Najwyższego z 6 grudnia 2007 r., IV CSK 320/07. Potwierdza on słuszność założenia, że przepis przejściowy (art. 5) ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz zmianie niektórych innych ustaw nakazuje stosować przepisy o odsetkach maksymalnych jedynie do czynności prawnych dokonanych po wejściu w życie tej ustawy. Pogląd ten był do uchwały Sądu Najwyższego z 2018 r. przyjmowany powszechnie w orzecznictwie i nauce prawa.

W konsekwencji nie można uznać za zasadny zarzut rażącego naruszenia prawa materialnego przez Sąd Rejonowy w Poznaniu w trakcie procedowania w przedmiocie nakazu zapłaty. Pogląd wyrażony w uchwale Sądu Najwyższego z 15 marca 2018 r., III CZP 107/17 stanowił wszak radykalne odstępstwo od wcześniejszego, utrwalonego rozumienia przepisu (tak też wyrok Sądu Najwyższego: z 31 maja 2022 r., I NSNc 382/21).

III.11. Mając na uwadze powyższe, nie można uznać, że sama tylko odmienność pomiędzy stanowiskiem (znajdującym oparcie w przepisach prawa) przyjętym za podstawę zaskarżonego nakazu zapłaty a stanowiskiem wyrażonym w uchwale Sądu Najwyższego z 15 marca 2018 r., III CZP 107/17, świadczy o rażącym naruszeniu art. 359 § 2¹, 2² i 2³ k.c.

Zastosowanie jednoznacznego w swej treści przepisu intertemporalnego zgodnie z jego literalnym brzmieniem w żadnym wypadku nie stanowi naruszenia prawa – szczególnie w sytuacji, gdy interpretacja zaprezentowana w uzasadnieniu orzeczenia przeciwstawianego zaskarżonemu rozstrzygnięciu nosi znamiona wykładni rozszerzającej; tym bardziej nie może być w takim przypadku mowy o rażącym naruszeniu prawa (wyrok Sądu Najwyższego: z 31 maja 2022 r., I NSNc 382/21).

W konsekwencji nie ma podstaw do uznania, że doszło do naruszenia prawa materialnego, a skoro tak, to tym bardziej nie doszło do naruszenia prawa, które miałoby charakter rażący. Nie istnieje więc podstawa do uchylenia zaskarżonego nakazu zapłaty. Wydaje się, że intencja ustawodawcy była jednoznaczna i celem powołanego art. 5 ustawy nowelizującej kodeks cywilny w 2005 r. było ograniczenie wysokości odsetek wyłącznie w przypadku umów zawieranych po wejściu ustawy w życie. Odmienne stanowisko, oparte na celowościowej wykładni przepisów tej ustawy i przepisów wprowadzających kodeks cywilny, trudno uznać za podstawę stwierdzenia naruszenia prawa w stopniu rażącym.

III.12. Brak zarzutów w tym zakresie nie pozwala Sądowi Najwyższemu rozważać, czy przyjęte przez strony oprocentowanie nie naruszało zasad współżycia społecznego.

Postanowienia umowne określające wysokość odsetek w umowach zawartych przed 20 lutego 2006 r. mogą być uznane za nieważne na podstawie art. 58 § 2 i 3 w zw. z art. 353¹ k.c. (tak m.in. wyrok Sądu Najwyższego z 8 maja 2014 r., V CSK 376/13).

Skarżący nie domagał się zbadania, w ramach zarzutów skargi nadzwyczajnej czy zastrzeżone w umowie pożyczki odsetki mieściły się

w dozwolonej stronie swobodzie kształtowania treści stosunku prawnego (art. 353¹ k.c.).

Prokurator Generalny nie podnosił też kwestii ewentualnego naruszenia zasad współżycia społecznego (art. 5 k.c.) poprzez zastrzeżenie odsetek umownych w wysokości takiej, jak w zawartej między stronami umowie pożyczki. Tymczasem, jak wskazywał już Sąd Najwyższy, w odniesieniu do czynności dokonanych przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz o zmianie niektórych innych ustaw – w stosunku do których, ze względu na brzmienie art. 5 powołanej ustawy, nie stosuje się przepisów o odsetkach maksymalnych – to właśnie regulacje dotyczące nadużycia prawa podmiotowego (art. 5 k.c.) lub naruszenia swobody kontraktowania (art. 353¹ k.c.) mogłyby stanowić wzorzec kontroli postanowienia umownego zastrzegającego odsetki w nadmiernej wysokości, przekraczającej poziom później ustalony przepisami o odsetkach maksymalnych. W takim przypadku art. 359 § 2¹ k.c., choć nie może być stosowany do danej czynności ze względu na kategorię brzmienia art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz o zmianie niektórych innych ustaw – może stanowić wskazówkę co do tego, jakiego rzędu wielkość zastrzeżonych w umowie odsetek uzasadnia uznanie zastrzeżenia za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego (por. wyrok Sądu Najwyższego z 4 listopada 2005 r., V CK 162/05) bądź przesłankę dokonywanej w toku procesu oceny, czy konkretne odsetki umowne mieściły się w dozwolonej stronie swobodzie kształtowania treści stosunku prawnego (por. wyrok Sądu Najwyższego z 6 grudnia 2007 r., IV CSK 320/07).

II.13. W odniesieniu do kwestii skutków wydania zaskarżonego orzeczenia dla Pozwanego to zauważyć należy, że akta sprawy nie zawierają jednoznacznych informacji co do wysokości łącznej kwoty zadłużenia Pozwanego, będącego następstwem zawarcia umowy pożyczki. Nie wiadomo też, w jakim zakresie kwota zadłużenia przewyższała kwotę, która byłaby należna w razie zastrzeżenia odsetek maksymalnych. Skarżący stwierdza w treści skargi (k. 12), że od Pozwanego wyegzekwowano kwotę przekraczającą kilkaset razy

kwotę pożyczki, nie wskazuje jednak podstawy tego twierdzenia (np. kwota 200 razy wyższa od kwoty pożyczki wynosiłaby ok. milion złotych, co wydaje się mało prawdopodobne). Można więc przyjąć, że Skarżący korzystał ze wcześniejszego wzoru skargi i nie dopilnował sprawdzenia jej treści ze stanem tej sprawy.

Zauważyć też należy, że w aktach sprawy (k. 94-95) znajduje się postanowienie o zakończeniu postępowania egzekucyjnego, zgodnie z którym od W. M. wyegzekwowano 32 085,23 zł. Z deklaracji pełnomocnika Powoda wynika zaś, że postępowanie egzekucyjne zakończyło się i nie uprawnia do twierdzeń takich, jak wskazane w akapicie wyżej.

III.14. W świetle powyższego Sąd Najwyższy, wykazując, że jedyny sformułowany w skardze nadzwyczajnej zarzut jest niezasadny, na podstawie art. 91 § 1 zd. 2 u.SN oddalił skargę nadzwyczajną.

O wzajemnym zniesieniu kosztów postępowania wywołanego wniesioną skargą nadzwyczajną Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁸ k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 ustawy o Sądzie Najwyższym.

[SOP]

[f.n]